

De 'Homo Sovieticus' in beeld gebracht

Tweede fotoboek van Carl De Keyzer

Van "India" gingen 4.000 exemplaren over de toonbank. Zijn nieuwe fotoboek "USSR/1989/CCCP" werd op nog 2.000 exemplaren meer gedrukt. Verknipt als tentoonstelling is het achter-eenvolgens in musea en galerijen in Charleroi, Antwerpen en Gent te zien. En voor zijn derde boek, waarvoor alleen nog maar vage plannen in zijn hoofd rondspoken, staan al drie uitgeverij op het deurmatje te drummen. Carl De Keyzer heeft zich — dat is het minste wat je van hem kan zeggen — in korte tijd opgewerkt tot een van de meest succesvolle fotografen in Vlaanderen.

Van onze redacteur
Geert Van Der Speeten

Fotografen krijgen wel eens een uitnodiging om prentjes te maken bij één of ander luxeboek, maar dan hebben ze zelf weinig in de pap te brokken over het concept. Ofwel wordt er naar aanleiding van een tentoonstelling een catalogus aangemaakt, die een periode moet afsluiten. Maar een zelfstandig fotoboek samenstellen? Nee, fotografen krijgen die kans bij ons zelden.

"Voor mij was de opdracht voor 'India' een geschenk uit de hemel", zegt Carl De Keyzer. "Dat was in 1987. Ik had toen al twee reizen naar India achter de rug, en was met een hoop materiaal teruggekeerd voor een tentoonstelling."

"In Arles ontmoette ik Dirk van der Spek van het Nederlandse tijdschrift Focus, die toen plannen had om een uitgeverij op te starten. Hij ging meteen akkoord om een boek uit te geven. Mijn derde India-reis kon ik volledig afstemmen op die publicatie, en voor het Rusland-project kon ik zelfs van bij de start naar een boekuitgave toewerken."

Carl De Keyzer (Kortrijk, 1958) kan zich nu de luxe permitteren om het leeuwenandaal van zijn tijd aan fotografie te spenderen. In september stopte hij met lesgeven aan de Academie voor Schone Kunsten in Gent, en vorig jaar kapte hij ook met de (overigens erg verdienstelijke) Fotogalerij XYZ waarvan hij medeoprichter was.

In mei krijgt De Keyzer de Louis Paul Boon-Prijs van Honest Arts Movement. De H.A.

.M.'ers oordeelden dat in het werk van De Keyzer het "mensbindende element" primeert.

"Ik schrok me rot toen ik een telefoontje kreeg voor die Boonprijs", zegt De Keyzer. "Een literaire onderscheiding, wist ik veel. Maar nu ze samenvalt met het verschijnen van mijn recentste fotoboek over de USSR, komt die prijs wel op het juiste moment. In dat boek heb ik immers geprobeerd om de fundamentele sociale veranderingen vast te leggen in de Sovjet-Unie. Bovendien, zo blijkt nu, in een voor dat land cruciale periode."

□ Beschouw je jezelf als fotjournalist of als reportage-fotograaf?

■ Carl De Keyzer: Ergens tussenin, denk ik. 'India' is nog grotendeels ontstaan met het oog op het circuit van galerijen. In het Rusland-boek ben ik meer op het inhoudelijke gaan letten. Het is een mengvorm geworden van actualiteit en bekommernissen om de esthetische vormgeving.

Enkele foto's heb ik gemaakt vanuit bewust journalistiek standpunt, en ze later doorverkocht aan persagentschappen. Dat is vrij eenvoudig: je moet er zijn op het juiste moment en weten welke symbolen de krantenlezers graag op de foto's zien.

Maar naar de eerste rij drummen voor actuele actiefoto's, interesseert me niet. Ik wil foto's maken die langer meegaan.

■ Je was nochtans op cruciale momenten ter plekke in de Kaukasus. En je maakte foto's in Jerevan, op het moment van de eerste massabetogingen en even na de grote aardbeving.

□ Carl De Keyzer: Wat daar nu gebeurt, dat escaleren van een

Huldiging ervesoldaten, Gorki Park, Moskou

Foto: Carl De Keyzer

crisisituatie, verwondert me niet. Wat in Rusland niet mogelijk is kan daar wel. Ik heb de Armeniërs in de contacten leren kennen als gastvrij, maar bijzonder impulsief.

Baku is daarentegen minder uitnodigend. De Kaspische Zee is verschrikkelijk vervuild, en je ziet niets dan troosteloze olievelden en boortorens die op instorten staan. Maar zoiets vastleggen

zou puur documentair zijn, en dat heb ik even hard willen vermijden als volledigheid. Ik heb in de eerste plaats persoonlijke foto's willen maken.

□ De Engelstalige titel van je boek heet "Homo Sovieticus". Je hebt die in al zijn facetten in beeld proberen brengen, maar hoe zou je hem in woorden omschrijven?

■ Carl De Keyzer: Aan de ene

kant heb je in de Sovjet-Unie het communistisch systeem dat ten allen prijze in stand gehouden wordt. De Sovjet-burger doet naar buitenuit nog luid aan het systeem mee. Hij vereert het systeem zelfs, hoewel hij er al jaren niet meer in gelooft. Maar hij heeft allerlei truukjes uitgevonden om te kunnen overleven, om de beperkingen van het communisme te omzeilen.

□ In de dagboekfragmenten die je als een aperitief bij het fotoboek serveert, verwijs je bij het bezoeken van een school naar je eigen klasje in de vroege jaren zestig. Was het dat ook wat je fascineerde aan de Sovjet-Unie, dat de tijd er heeft stilgestaan?

■ Carl De Keyzer: Precies. Het lijkt er voortdurend alsof je uit de bus komt en in een oud feuilleton binnenstapt.

□ Heb je die sfeer ook willen nabootsen door alleen met zwart-wit te werken, en met overvloedig gebruik van flitslicht de voorgrond extra te doen oplichten?

■ Carl De Keyzer: Ja, maar ik heb me ook laten inspireren door die typische propaganda-stijl. De vervalsingstechnieken daarin om helden en massa's op te hemelen,

het formalisme dat nu romantisch en heerlijk kitscherig overkomt: ik ben er dol op. In de foto's heb ik die stijl willen overdoen, maar ik hanteer verschillende dubbele bodems om te laten zien hoe die ideologie nu stilaan in duigen valt. Op de cover b.v. zie je een heroïsch drieliuk met Lenin als centrale figuur. Gorbatsjov is nog heel dichtbij, maar de andere helden worden al afgevoerd.

□ Het is niet zo meteen een typische foto voor het boek, want daar overheerst de snapshot-techniek en niet de encensering.

■ Carl De Keyzer: Dat klopt. Ik vraag nooit aan mensen om te poseren of om iets opnieuw te doen. Maar in tegenstelling tot het India-boek overheersen hier niet de composities met beweging.

Het was ook veel moeilijker werken dan in India. Ik ben er twaalf keer in de Sovjet-Unie geweest, en bijna steeds met een georganiseerde groepsreis. Als enkeling wordt je immers te veel op de vingers gekeken. Maar het nadeel was dat we amper twee of drie dagen in een stad bleven.

Soms moet je in de Sovjet-steden kilometers lopen om iets te beleven. Je moet ook de activiteiten gaan opzoeken. Zo ben ik beland in scholen, fabrieken, in een sauna, bij een opera-uitvoering en allerlei herdenkingsplechtigheden.

□ Voor je volgende project verhuis je naar de VS?

■ Carl De Keyzer: Klopt. Ik wil er me verdiepen in godsdienstextremisme en de "moderne" vormen van geloof.

Ik vind het steeds moeilijker om in Vlaanderen goeie foto's te maken. Want wat is er typerend? Wat is er gewoon en wat niet?

Als je in een land komt waar je nooit bent geweest kijk je met een frisse blik. Het gevaar bestaat wel dat je op uiterlijke ongewoondheden valt, maar dat is een stadium dat ik vlug voorbij ben. Omgekeerd wil ik ook niet blijven steken in loutere aanklacht. Ik heb er me voor gehouden om een boek als "India" een encyclopedie van kwalen en miseries te laten worden. Er moet steeds een straaltje waardigheid doorschemeren. Persoonlijkheid, kortom.

★ Carl De Keyzer: USSR/1989/CCCP. Focus, Amsterdam en SDU, Den Haag, 100 p., 1300 fr.